

Nr 84.

Av herr **Forssell m. fl.**, om skrivelse till *Kungl. Maj:t* angående beredande av möjlighet för kyrkliga kommuner att införa kyrkofullmäktige m. m.

Förslaget om en fullmäktiginstitution inom den kyrkliga kommunen tog vid sitt första framträdande sikte på förhållandena i *städerna*, och det kom tillika av åtskilliga skäl att ända från början nära förknippas med frågan om *undervisningsväsendets* riktiga anordning. Om man nämligen bortser från den egenartade kyrkofullmäktigeinstitutionen i Göteborg och från de numera avskaffade kyrkofullmäktige i Stockholm, så torde man hava rätt att säga, att det varit erfarenheterna från särskilt de större städerna av kyrkostämmornas sätt att handhava just de ömtåliga och ekonomiskt så ingripande skolfrågorna, som i främsta rummet givit uppslaget till tanken på kyrkofullmäktige i städerna. Men samtidigt framträdde också allt starkare strävandet att överföra undervisningsväsendet från den kyrkliga till den borgerliga kommunen, alltså, då det närmast var fråga om de större städerna, till stadsfullmäktige.

Vid 1896 års riksdag förspordes yttringar av bägge dessa olika strömningar. Då väcktes nämligen i dessa ämnen två motioner, den ena av L. A. Eklund, åsyftande sådan ändring i kyrkostämmoförordningen, att inom rikets större städer kyrkostämmans beslutanderätt i alla ekonomiska ärenden finge, om stämman så beslutade, överlåtas åt en särskild institution, kyrkofullmäktige, och den andra av E. Hammarlund, avseende sådan ändring i gällande författningar, att inom rikets större städer kyrkostämma kunde överlåta sin beslutanderätt i alla ärenden rörande folkskolebudgeten till stadsfullmäktige. Lagutskottet vid 1896 års riksdag förordade visserligen en förändring i den av motionärerna angivna riktningen men fann sig icke böra ingå i närmare bedömande, huruvida eller i vad omfång de till kyrkostämmans avgörande hörande frågor borde överlämnas till kyrkofullmäktige eller om särskilt frågor rörande folkskolan lämpligen kunde överlämnas till stadsfullmäktige eller särskilda s. k. skolfullmäktige; i stället förordades en utredning, om vilket förslag kamrarna dock icke kunde ena sig.

Den därefter följande utvecklingen ledde emellertid fram till 1909 års lagstiftning, enligt vilken, som bekant, i stad, där stadsfullmäktige finnas, folkskoleväsendet under vissa förutsättningar kan göras till en angelägenhet, vilken staden såsom kommun har att vårda. För Stockholms del hade folkskoleväsen-

det redan 1903 genom särskild lagstiftning i det väsentliga gjorts till en borgerligt kommunal fråga.

Under den debatt, som närmast föregick 1909 års lagstiftning, hade likväl frågan om kyrkofullmäktigeinstitutionen åter förts upp på dagordningen och nu med syftning på både stad och land. Vid 1908 års riksdag motionerade sålunda dåvarande professor Sam Clason om utredning om sådan ändring i 1862 års kyrkostämmoförordning, att kyrkostämmas beslutanderätt kunde, om så av stämman beslutades, överlätas åt särskilda fullmäktige. Och sedan 1909 års ovan berörda lagstiftning beslutats, uttalade sig 1910 års kyrkomöte för kyrkofullmäktigeinstitutionens inrättande. Mötet godkände utan debatt ett utskottsbetänkande, däri det uttalades, att förslaget om kyrkofullmäktige hade en räckvidd och betydelse långt utöver frågan om folkskolebudgetens förbindelse med eller frigörelse från kyrkostämman. Kyrkostämman, sades det, har att handlägga även andra ärenden än skolärenden, ärenden, som öva ett djupgående inflytande på församlinglivet i dess olika grenar. För dessa frågor handläggning krävdes fullmäktigeinstitutionens säkrare former.

Frågan om införandet av kyrkofullmäktigeinstitutionen hade likvisst, genom 1909 års lagstiftning, ingalunda frigjorts från sitt historiska samband med undervisningsfrågorna. I landskommunerna saknas ju ännu utvägar för ett eventuellt överförande av skolärendena från den kyrkliga till den borgerliga kommunen.

När omsider 1918 års urtima riksmöte avlät en skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om utredning, huruvida och i vad mån representativt system måtte kunna införas jämväl inom den kyrkliga kommunen, skedde det också med stöd av ett utskottsutlåtande, vari det å ena sidan hette, att åtskilliga skäl talade för att — liksom inom den borgerliga kommunen — genom införandet av representativt system även för den kyrkliga kommunens vidkommande trygga en god handläggning av de inom denna förekommande ärendena; men å andra sidan framhölls det tillika, att inom utskottet de svårigheter, med vilka en sådan reform vore förenad, varit under övervägande, varjämte det erinrats om, att detta spörsmål upptagande nödvändigtvis måste föranleda en närmare granskning av tidsenligheten däruti, att vissa grupper ärenden, särskilt de med skolväsendet sammanhängande, falla under den kyrkliga kommunens beslutanderätt.

Vid sådant förhållande var det självfallet, att de sakkunniga, som statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet enligt kungl. bemyndigande den 9 jan. 1919 tillkallade för att inom departementet biträda med utredning av frågan om införande av representativt system jämväl i den kyrkliga kommunen, skulle komma att ägna en ingående behandling åt undervisningsfrågornas ställning. Men spörsmålet om representativt system i den kyrkliga kommunen blev snart nog förknippat med ytterligare andra problem, som anförtroddes åt de sakkunniga att utreda. Med anledning av en av dem själva gjord framställning, som f. ö. av allt att döma framkallades av inom riksdagen förda debatter, fingo de sakkunniga genom kungl. beslut av den 23 maj 1919 även i uppdrag att verkställa utredning och avgiva förslag rörande frågan, huruvida och i vil-

ken utsträckning ekonomiska angelägenheter, även i vad de avsåge *kyrkliga* ändamål, borde handläggas av den borgerliga kommunens organ. Men till detta nya utredningsuppdrag fogades sedermera ytterligare några andra, bland vilka särskilt må nämnas frågan om bestämmelser, huru i pastorat, bestående av mer än en församling, skulle förfaras med vissa funktioner, som bl. a. i lagen om reglering av prästerskapets avlöning av den 9 dec. 1910 åläggas kyrkorådet.

De sakkunnigas betänkande, som avgavs den 30 december 1922, kom därför helt naturligt att omfatta utredningar och förslag i åtskilliga ämnen av olika natur och ganska invecklad beskaffenhet. Där framfördes, vid sidan om förslag till fakultativt inrättande av representativt system i den kyrkliga kommunen, även förslag om obligatoriskt överflyttande av skolärendena till den borgerliga kommunen jämte de olika följdåtgärder, som härav betingades. Om också de sakkunniga ansågo sig icke böra förorda, att, på sätt ovan antytts, den borgerliga kommunens organ skulle övertaga handläggningen av ekonomiska angelägenheter, avseende kyrkliga ändamål, så enade sig dock en majoritet bland dem om vissa reformförslag, syftande till att åvägabringa samtidighet mellan och överskådlighet över den kyrkliga och den borgerliga kommunens budgetbehandling. Det ovan berörda uppdraget att föreslå bestämmelser rörande vissa kyrkorådsfunktioner i fråga om prästerskapets avlöning tillika med av de sakkunniga utförda undersökningar av vissa historiskt framvuxna former för gemenskap mellan kyrkokommuner framkallade slutligen detaljerade förslag såväl rörande möjlighet till gemensamma kyrkoråd för visst ändamål som ock till reglerande av s. k. kyrkliga samfälligheters liv.

Alla dessa förslag voro emellertid vart och ett för sig ägnade att framkalla långvarig debatt, och en rundlig tid förflöt också, under vilken ingen av de till behandling upptagna frågorna syntes nalkas sin lösning. Sannolikt berodde detta dröjsmål ej blott på varje särskild frågas egen beskaffenhet utan även på spörsmålets sammanbindning med varandra.

Med denna situation anvisade emellertid 1925 års riksdag en metod att komma till rätta. I en skrivelse anhöll nämligen sagda riksdag, att Kungl. Maj:t ville taga under övervägande frågan om utsträckning av lagen av den 25 juni 1909 rörande folkskoleväsendet i vissa städer att gälla även för landsbygden. Det torde väl icke få anses alltför djärvt att tolka detta riksdagens beslut så, att riksdagen därmed antytt, att den riktiga vägen att i dessa så länge omdebatterade frågor nå ett praktiskt resultat är att, såvitt möjligt, taga var sak för sig och frigöra dem från deras sammankoppling med varandra. Sedan riksdagen genom förlidet års skrivelse markerat vikten av, att det länge omdebatterade skolproblemet kommer till en acceptabel lösning, skulle möjligen en tystnad från riksdagens sida i fråga om det representativa systemet i den kyrkliga kommunen alltför lätt kunna misstolkas därhän, att riksdagen skulle hava förlorat intresset för en positiv lösning även av detta spörsmål. Det synes oss vara av vikt, att en sådan missuppfattning förekommes. De skäl, som förmådde 1918 års urtima riksdag att i ämnet avlåta en skrivelse till Kungl. Maj:t, hava sedan dess icke på något sätt försvagats, snarare tvärtom. Såväl från städerna som från landsbygden förnimmas ständigt uttryck för behovet

att äga möjlighet till införandet av representativt system i kyrkokommunen. Den utredning i ämnet riksdagen för mer än sju år sedan begärde ligger sedan mer än tre år på bordet; den tekniska möjligheten att genomföra systemet är uppvisad. Den parallellundersökning rörande skolfrågornas överflyttning till den borgerliga kommunen, som riksdagen samtidigt begärde, är utförd; dess resultat, den metod, de sakkunniga förordade, är visserligen av riksdagen avvisad, men å andra sidan har riksdagen själv anvisat en annan utväg att tillfredsställa de synpunkter, som riksdagen 1918 ville tillgodose. Allt synes sålunda tala för, att tiden är fullt mogen för kyrkofullmäktigereformen. Enligt vår tanke borde därför riksdagen lämpligen i skrivelse till Kungl. Maj:t begära förslag till nästa års riksdag angående möjlighet för kyrkokommun att införa kyrkofullmäktige.

Härvid återstår emellertid att undersöka, huruvida kyrkofullmäktigereformen kan lösöras från de övriga spörsmål, med vilka den för närvarande alltjämt är sammankopplad, även efter det att spörsmålet om skolärendenas överflyttning utbrutits ur det hittillsvarande sammanhanget. Enligt vårt förmenande lärer förstnämnda reformförslag med fördel kunna avskiljas från de delar av sakkunnigmajoritetens förslag, som åsyfta åvägabringandet av samtidighet i budgetbehandlingen inom den borgerliga och den kyrkliga kommunen. Sist berörda delar synas oss icke äga något verkligt organiskt sammanhang med själva fullmäktigereformen. Att ett sådant sammanhang icke föreligger, torde bl. a. framgå därav, att en av de sakkunniga, förfogande över mångårig kommunalteknisk expertis, allt under det han biträdde sakkunnigförslaget i fråga om fullmäktigereformen, bestämt reserverade sig mot de vidlyftiga bestämmelserna rörande samtidigheten i budgetbehandlingen med därav härrörande omstötning av den hävdvunna stämmyndigheten m. m. Däremot synes oss vad de sakkunniga föreslagit i fråga om s. k. kyrkliga samfälligheter äga så nära förbindelse med frågan om möjligheten att införa kyrkofullmäktige, att förslag om åvägabringande av sistnämnda möjlighet lämpligen icke torde böra framläggas utan samband med förslaget om de först nämnda. Å andra sidan synes de sakkunnigas förslag om möjlighet till gemensamt kyrkoråd för visst avgränsat ändamål icke i detta sammanhang behöva framläggas, liksom icke heller deras förslag angående kyrkliga kommunalförbund.

Vad slutligen beträffar den ram, inom vilken kyrkofullmäktigereformen torde böra inpassas, lärer det vara ofrånkomligt, att de lagar, i vilka de sakkunniga hade inplacerat sina förslag beträffande kyrkofullmäktige m. m., icke kunna komma till användning. Sedan riksdagen för undervisningsfrågornas lösning anvisat en annan utväg än deras obligatoriska överflyttande från den kyrkliga till den borgerliga kommunen, vilket överflyttande redan i och för sig, såsom de sakkunniga uppvisat, skulle helt sönderbryta 1862 års kyrkostämmoförordning, torde det icke längre vara behöfligt att anlita den utväg, som de sakkunniga, rimligt nog med deras utgångspunkt, föreslagit, nämligen att ersätta 1862 års kyrkostämmoförordning med en helt ny s. k. församlingslag. Utvägen måste givetvis i stället blivit att inpassa de nya bestämmelserna om kyrkofullmäktige och om »kyrkliga samfälligheter» i förordningen om kyrkostäm-

ma samt kyrko- och skolråd av den 21 mars 1862 liksom för kyrkofullmäktigeinstitutionen på samman gång bör beredas utrymme i förordningen om kyrkostämma, samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm av den 20 november 1863. Om vi sålunda principiellt ansluta oss till sakkunniges förslag till fakultativ kyrkofullmäktigeinstitution, så innebär detta likväl icke, att vi godkänna alla de tekniska detaljer, med vilka sagda förslag äro förenade. Enligt vår mening vore det exempelvis icke lyckligt, om kyrkoherde för att bliva medlem av kyrkofullmäktige måste underkasta sig en valstrid; kyrkoherde bör därför vara självskrivnen ledamot av kyrkofullmäktige. Tillika anse vi, att eventuella kyrkofullmäktigeval i huvudstaden böra äga rum på hösten med den förändring i sakkunniges förslag i fråga om tjänstgöringsperiodens början, som härav måste bliva en följd. De sakkunniges förslag rörande kyrkofullmäktige synes oss därför böra underkastas en överarbetning.

På grund av vad vi sålunda anfört få vi hemställa,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om lagförslag

såväl om införande i Kungl. Maj:ts nådiga förordning om kyrkostämma, samt kyrkoråd och skolråd av 21 mars 1862 av bestämmelser dels om möjlighet för kyrkokommun att få införa kyrkofullmäktige, dels om s. k. kyrkliga samfälligheter

som ock om införande i Kungl. Maj:ts nådiga förordning om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm av den 20 november 1863 av bestämmelser rörande möjlighet för kyrkokommun att få införa kyrkofullmäktige.

Stockholm den 20 januari 1926.

Arne Forssell.

John Jönsson.

Ivar Anderson.